

Vår ære og vår makt og veien fram

Festtale ved 40-års jubileet til Institutt/Seksjon for allmennmedisin, Universitetet i Oslo. Det norske Videnskabsakademi, 291108

Vi er 40 år. Det er et pust i sivet. Allmennmedisinen, den alminnelige medisin, å være personlig lege for det syke mennesket hører den levende evigheten til. Men vi er naturlig nærsynte og selvopptatte. Hva skjer nå – mens vi er her på Jorden? For 30 år siden skrev jeg prøveforelesningen Vår ære og vår avmakt og veien frem, som jeg nå har fått i oppdrag å fornye.

VÅR ÆRE

Vår ære, - hva er den i dag? Vår ære er det vi er. Hvilken annen ære kan et menneske eller et fag ha, enn sitt eget grunnstoff? Vår ære er fem diamanter.

Diamant 1 er å være lege for det syke menneske som ett 1-tall på jorden. Personal doctoring heter denne diamanten på engelsk.

Diamanter foredles over tid. Slik er det også med vår diamant 2: kontinuitet. Den allmennmedisinske kunnskap akkumuleres møte for møte, blikk for blikk, blodtrykk for urinprøve.

Diamant 3 kommer fra dypet av språket fordi helse kommer av gammelnorsk heill, som betyr å være hel. Allmennpraktikeren er 360° rundt legen. Hun får den biopsykososiale modellen til å virke på en onsdag.

Diamant 4 er en bruksdiamant. Allmennpraktikeren er mester i det muligste legekunst. Det er sammen med pasienten å finne fram til Nokpunktet i forebygging, diagnose og behandling.

Den 5. diamant har 22 112 fasetter. Det svarer til antall diagnosenummer i WHO's klassifikasjon. Det er vår kliniske diamant som består i å beherske førstelinjeklinikken, tolke de uferdige sykdomsbildene, fikse hverdagssykeligheten og ane fare når ulven er der.

Diamanter er for evig. Men deres pris varierer med konjunktorene. For 40 år siden var våre diamanter i lavkonjunktur. Sykehusmedisinen nærmet seg allmakt. Allmennpraktikerne ble kalt Jack of all trades. Allmennpraktikerne var

tapre, men gamle. Men så kom Christian Borchgrevink og sa: Jeg vil bli professor i allmenmedisin – og mengden vek til side.

VÅR MAKT

Langsomt, men sikkert ble faget vårt eget. Allmenmedisinen har gått fra et nådefag til et hovedfag i det medisinske studium. Forskerne våre publiserer nå i de fineste bladene i verden. Vi har skapt en lærebok som nærmer seg bibelen i vekt. Vi har fått en spesialistutdanning som andre land besøker. Vi har fått en fastlegeordning som gir diamantene våre den perfekte innfatning. Vi har folkets gunst. Men viktigere enn ytre respekt er selvrespekt. Vår største vinning i makt er vår økte selvtro. Vi er ikke underhunder mer. I dag henger 4 114 allmenmedisinske selvbilder høyt i det medisinske hus. Det gir makt, for Saul Bellow sier: ”Den som har høye tanker om seg selv, vil seire”. Men ære og makt kan bli tatt av vindene. Derfor må vi spørre hvor går:

VEIEN FRAM

Et fag må seile på tidens elv, den være forbannet eller velsignet. Vi må ha et GPS program som kan lede oss mellom faresonene. Her er mine veivisere:

Tyrannosaurus Rex → Lillefot

Jeg leker mye med barnebarn og dinosaurer for tiden og har forstått at da som nå, er noen store og noen små. Tyrannosaurus Rex kan komme i april 2009 pyntet som samhandlingsreformen. Da kan det bli ikke spøk å være Lillefot. Helseforetakene er mektige. Deres verden er stordrift og spesialisthelsetjeneste. Helseforetakene kan ønske seg allmennpraktikerne som lydige funksjonærer i sitt apparat. Like skummel er faren for spesialmedisinsk kolonialisering. Hvis gullstandarden skal defineres av de vertikale medisinske spesialistene, kan allmennpraktikerens arbeid med de alminnelige sykdommene bli sett på som gråstein.

Nå mener ikke jeg at allmennpraktikerne skal flykte inn i Dovregubbens hall og være troll nok. Vi skal gå inn i samhandlingsreformen, men med vaksom styrke.

Angrepsmedisin → Pasientens livvakt

For eksempel kan vi holde fram at pasientene trenger fastlegen som livvakt mot en mer og mer aggressiv angrepsmedisin. Deler av den vertikale medisinen blir så besatt av sitt molekyl, av sin celle at pasienten kommer i fare.

Overbeskyttelse, overdiagnostikk, overbehandling truer. Pasienten trenger ikke bare en portvakt, men en livvakt.

Helsefabrikken → Menneskelegen

Det neste landskap allmenntilleggen må lete vei i, går mellom helsefabrikken og menneskelegen. Her pågår en økonomisk kolonialisering av medisinen hvor pasienten blir produksjonsenhet. Her pågår en evidence infiltrering av medisinen hvor pasienten blir maskin og legen blir robot. Modig må allmenntilleggen bestemme et Nokpunkt. Veien fram for allmenntilleggen går alltid hånd i hånd med det syke mennesket. Ian McWhinney sier: "If we are to be healers, we have to walk hand-in-hand with our patients through the territory".

Rasjonalitetens jernbur → Følehorn

Det neste gyllne middelvei fram går fra forstanden til følelsene. Jeg var i Bergen forleden helg og lekte med de små. Jeg vant gang på gang, hensynsløst i Billedlotto og plutselig ropte lille Per, fire år: "Morfar, du har ikke følehorn!" Allmenntilleggen må beskytte følehornene sine. Ja takk forskning, men vi må ikke overtro på vitenskap. Allmenntilleggen er Jungellege. Da kan vi ikke bruke veikart fra parken. Vi må forlange respekt, også selvrespekt for allmenntilleggen klinikk som kreativ virksomhet.

Den nakne legen → Gudestoffet tillit

Medisinen er naturvitenskap, derfor er en del av legen naken. Men medisinen er også å gjøre det gode. I framtiden må allmenntilleggen kunne molekylene sine, men også forvalte gudestoffet tillit. Den personlige tilliten sikrer vi ved å være pasientens livvakt og menneskelege. Men vi må også fortjene folkets sosiale tillit. Solidaritet kommer av solidos som betyr fast. Fastlegen er altså den solidariske legen. Men da må vi være det. Det vil si:

- å sikre god legedekning i alle deler av landet
- å ta på oss oppdrag som er uten høy faglig stjerne, men som fellesskapet trenger
- å betjene stigmatiserte, krevende, plagsomme og farlige pasientgrupper.

Himmelsyken → Professor Goodenough

Det neste rommet allmenntilleggen må orientere seg i, er rommet mellom himmel og jord. Moderne medisin lover mennesket for mye beskyttelse og helbredelse. Vi proklamerer Huxleys vidunderlige nye verden hvor det heter:

”Det er virkelig ikke påkrevd for et sivilisert menneske å tåle noe som er ubehagelig.” I en TV-debatt om ”krisen” i helsetjenesten forleden, utbrøt en av deltakerne med stemmebånd som dirret av harme: ”Folk dør på sykehusene i dette landet!” For denne debattanten var døden en feilmelding. Da er vi rammet av himmelsyken som bare kloke allmennmedisinere kan helbrede.

Allmennpraktikeren er nær livet legen. Dere er alle brødre og søstre i navnet av en helbreder jeg møtte i Afrika. Han kalte seg selv professor Goodenough.

Allmennpraktikerne er mestere i ufullkommenhet. Det er et modig mesterskap å holde. Hold fast på det. Det burde kvalifisere for Nobelprisen i medisin.

Amøbe → Virveldyr

Den siste pil må bevege allmennmedisinen fra amøbe til virveldyr. Jeg mener ikke at vi er amøber, men vi kan være for snille og for bløte. Vi har et anlegg for å være helsekelnere. Jeg, din helsetilbyder - står det på hjemmesiden til mange fastleger nå. Skummel reklame Brukermedvirking og pasientrettigheter ja takk, men vi må være leger med grenser.

ALLMENNMEDISIN BÆRE DITT BILDE FREM

Allmennpraktikeren må gå på veien fram med medisinsk ryggrad. Og allmennmedisinen må, sagt med Stein Mehren, bære sitt bilde frem. Det er farlig å være Lillefot i dinosaurenes verden. Derfor må vi la våre diamanter skinne, ikke bare i konsultasjonsrommet, men også i Maktens rom og i Det meningsdannende rom. Seieren følger våre faner, heter en sang. Ja men da må vi ha faner og marsjere ut i samfunnet, inn på Stortinget, inn i TV-studioene og kjempe om makt og framtid. Med freidig mot og sang og spill må vi bære vårt bilde fram.

Hvilket bilde? Svar: O R I G I N A L E N.

Sigrid Undset skriver: ”Sed og skikk forandres meget, alt som tiden lider, og menneskenes tro forandres og de tenker annerledes om mange ting,- men menneskets hjerte forandres aldeles intet i alle dager.”

Det hjertet vil alltid lengte etter den personlige legen, tidens lege, helhetens lege, det muligens kunst legen og livvakten. Diamantene våre er for evig. Derfor gir Shakespeare det beste råd på veien fram: To thyne own self be true.